ÜNAK 2015: Türkiye'deki Üniversite Kütüphanelerinde RDA Algısı, Süreçler, Sorunlar ve Özyeğin Üniversitesi Kütüphanesi Örneği

Burcu Teoman

Özyeğin Üniversitesi Kütüphanesi, Uzman-Kataloglama Kütüphanecisi, burcu.teoman@ozyegin.edu.tr

Özlem Efe

Özyeğin Üniversitesi Kütüphanesi, Bilgi Erişim Hizmetleri Ekip Yöneticisi, ozlem.efe@ozyegin.edu.tr

Türkçe Özet: *Kütüphane hizmetlerinin her alanında olduğu gibi, yaşanan gelişme ve değişim kütüphane kataloglarındaki değişimi de gerekli kılmış ;kullanıcıya verimli, hızlı bibliyografik bilgi sunma, bilginin kayıtlı olduğu her türlü ortamdaki bilgi kaynağını daha detaylı, anlaşılır ve etkin biçimde tanımlama, ilişkisel veriler sunarak erişilebilirliğini arttırma gibi amaçlar ile daha güçlü ve işlevsel kütüphane kataloglarına ihtiyaç duyulmaya başlanmıştır. Bu doğrultuda Anglo Amerikan Kataloglama Kuralları 2 (AAKK2)'nin yerini alan yeni kataloglama standardı Resource Description and Access (RDA) dünyada ve ülkemizde kimi kütüphanelerde uygulanmaya başlanmıştır. Bu konudaki yeni yaklaşımlar, kurallar, uygulamalar gerek ülkemizde gerekse dünyada halen tartışılmakta; kataloglama ve meta data kütüphanecileri deneyimlerini paylaşmaktadır. Bu çalışmada RDA'nın kısaca yapısı, felsefesi ve terminolojisi literatüre dayalı olarak açıklanacak, Türkiye'deki üniversite kütüphanelerinde çalışan kataloglama kütüphanecilerinin RDA uygulamalarına ilişkin yapılmış bir anketin sonuçlarına dayanarak süreçler, yaşanan sorunlar ve RDA algısı ortaya konulacaktır. Çalışmada, Özyeğin Üniversitesi Kütüphanesi'ndeki RDA uygulamasından bahsedilerek beraberinde kütüphane kataloğunda AAKK'2 ye göre görülen değişim de örneklerle anlatılacaktır.*

Türkçe Anahtar Sözcükler: *Kataloglama, Kaynak Tanımlama ve Erişim, RDA*

Giriş

Özellikle son 30 yıldır çevrimiçi kaynakların sayısındaki artış, doğru bilgi kaynağına ve World Wide Web'e daha fazla erişme isteği gibi sebepler ile kataloglamanın geleceği üzerine tartışmalar artarak devam etmektedir. Bilgi pazarındaki hızlı değişimle beraber, kütüphane kullanıcılarının kütüphane kataloglarından daha etkili şekilde yararlanabilmeleri için verileri yeni tanımlarla zenginleştirmek, ilişkilendirmek büyük önem kazanmıştır. Kütüphane koleksiyonlarının basılı kitap ve süreli yayınlardan daha çok dijital ve elektronik formattaki kaynaklarla değişen yapısıyla beraber, kataloglama kurallarında da dijital ortama uyum sağlayacak şekilde değişim başlamış ve devam etmektedir.

RDA Kavramı

RDA (Resources Description Access) tüm bu gelişmeler doğrultusunda ihtiyaç duyulan yeni bir kataloglama standardı olarak karşımıza çıkmıştır. RDA (Resources Description Access) Kaynak Tanımlama ve Erişim olarak tanımlanabilir. RDA geleneksel bilgi kaynaklarının yanı sıra dijital bilgi kaynaklarının kataloglanması için kurallar oluşturarak, kütüphanelerin dijital çağa uyumunu sağlamaktadır. AAKK2'nin temelleri üzerine kurulmuş ve kullanıcıların gereksinim duydukları kaynakları kolaylıkla bulmaları, tanımlamaları, seçmeleri ve sağlamalarına odaklanmakta, farklı üst veri toplulukları arasında üst veri paylaşımını ve çevrimiçi kütüphane hizmetlerinde kütüphane kayıtlarının yeni kullanım biçimlerini desteklemektedir. Yeni kaynak çeşitlerinin dijital olarak artarak çoğalmasıyla beraber Anglo Amerikan Kataloglama Kuralları'nın yerini alan yeni kurallar kümesi olarak RDA kataloglama kütüphanecileri tarafından benimsenmiştir. Kaynak tanımlama ve Erişim (RDA) olarak tanımlanan bu yeni kataloglama kuralları, esnekliği artırarak, geliştirilerek kaynak tanımlama ve erişimin doğasını değiştiren yeni standartlar ile tasarlanmıştır. Bilgi kaynaklarına en hızlı ve en etkin şekilde ulaşmaya çalışan araştırmacılar artık kütüphane katalogları ya da belirli bir kütüphane kaynağı ile sınırlı kalmak istememekte, sayısı her geçen gün artış gösteren verilerin içinde ihtiyacı eksiksiz ve iyi araştırılmış bilgi olan araştırmacılar için bu süreç yorucu olabilmektedir. AAKK2'yi güncelleyerek ve geliştirerek içine alan RDA bunu FRBR (Bibliyografik Kayıtlar için Fonksiyonel Gereksinimler) kavramıyla uygulayarak muazzam büyüklükteki bilgi kaynaklarını organize etmek, ilişkilendirmek ve araştırmacıların bulamadıkları tanımlayıcı erişim araçlarını standartlaştırarak yaralanabilmelerine

rehberlik etmek için daha donanımlı olmalarına izin verir. “Copeland’ın (2010) söylediği gibi RDA dijital çağ için tasarlanmış bir içerik standardıdır.”

RDA’nın yapısı, katalog kullanıcılarının gereksinim duydukları bilgiyi kolaylıkla bulabilmesine yardım eden FRBR kavramsal modeline dayanmaktadır. Bu, kataloglarda aynı başlığa sahip eserlerin bilgilerinin (örneğin; çeviriler, özetler, farklı fiziksel formatlar) bir arada kümelenerek daha iyi biçimde görüntülenmesi olarak da ifade edilebilir. RDA, geleneksel bilgi kaynaklarının düzenlenmesi konusunda kütüphanelerin gereksinimlerine hizmet etmenin yanı sıra dijital kaynakların içeriklerinin tanımlanması konusunda da esnek bir çerçeve sunmaktadır. FRBR kavramsal modelini kullanmanın bir sonucu olarak bir eserin birden çok yönlerini tanımlamaktadır.AAKK2’de bulunmayan ve genellikle dijital kaynakların tanımlanmasında kullanılan belirli özellikler ve yeni nitelemelere sahiptir. RDA, veri yakalama, saklama ve erişim konularında daha verimli olmayı sağlayan yeni geliştirilmiş veri tabanı teknolojileri ile daha fazla uyum içerisinde olup, kapsamlı düzeltmelerin yapılmadığı, üst verinin makinelerce yakalandığı ve “gördüğünü alma” mantığına vurgu yapmaktadır. Tüm bunlar kataloglama kütüphanecilerinin zamandan tasarruf etmelerini sağlamaktadır. RDA kullanılarak üretilen kayıtlar, AAKK 2 kayıtlarıyla uyum içerisinde olacaktır. Kataloglama kütüphanecileri pek çok durumda, eski katalog kayıtlarını tekrar düzenlemek durumunda kalmayacak, bazı başlıklar biçim değiştirecektir. Bilgi kaynağına ait bibliyografik kayıt sayısı bu şekilde artacaktır. FRBR kavramsal modelinde, farklı seviyelerdeki farklı varlıklar arasındaki ilişkilerin ortaya konulması önemlidir. Bu modelle sağlanan faydalar şu şekilde sıralanabilir;

- Kullanıcıların bilgi kaynaklarını verimli şekilde kullanmalarını sağlar.
- Bir bibliyografik kayıtta neyin önemli olduğunu açıklar.
- Meta data veya geniş kayıt setlerinin yapılandırılması için düzenleme ilkelerini açıklar.
- Bilgi kaynakları arasındaki ilişkilerin önemini vurgular.
- Kuralların ve uygulamaların yeniden değerlendirilmesini sağlar.
- Kataloglama kurallarında uygunluk ve tutarlılığı sürdürmek amacıyla anlaşılırlığı artırarak kavramsal bir çerçeve sunar.
- Paylaşılan, genişletilmiş ve korunan bir model ortaya çıkar.
- Kullanıcıların aynı entelektüel ve sanatsal içeriğe sahip bilgi kaynaklarının bir arada görme olanağı vardır.
- Bilgiyi daha kolay bulma durumu söz konusudur.
- Tek bir eserin farklı anlatımlarını kolayca görebilme olanağı vardır.
- Bütün gösterimlerin kolayca bulunması mümkündür.
- Birbiriyle ilişkili eserler ve gösterimler arasındaki ilişkileri daha iyi anlayabilme olanağı vardır.
- Bibliyografik kayıtların düzenlenmesine yardımcı olur.
- Daha kolay kataloglama olanağı sağlar.
- Kataloglama yükünü azaltır.
- Bütün anlatımlar için eser sadece bir kez kataloglanır.
- Bütün gösterimler için anlatım bir kez kataloglanır.

Özyeğin Üniversitesi Kütüphanesi’nde RDA’ya Geçiş Süreci ve Uygulamalar

Özyeğin Üniversitesi, Eylül 2008’de ilk öğrencilerini alarak eğitime başlamıştır. Bugün 5 fakülte, 3 enstitü, 3 yüksekokulla beraber yoluna devam etmekte, yaşamla iç içe, yenilikçi, özgün, yaratıcı ve hizmet sektörü odaklı eğitim programları ile, toplumsal gelişime katkı sağlamayı hedeflemektedir. Özyeğin Üniversitesi Kütüphanesi, ileri teknoloji ile donatılmış üç kata yayılan 2.600 m2’lik ferah alanı, üst düzey teknolojisi, zengin kitap ve film koleksiyonu, geniş ve rahat çalışma ortamı ile bir yaşam ve öğrenme merkezidir. Yeni neslin ihtiyaçlarına uygun modern tasarımı ile model bir kütüphanedir. Kullanıcı merkezli, kaliteli, yaratıcı bilgi kaynakları ve hizmetleri ile üniversitenin eğitim, öğretim ve araştırma ihtiyaçlarını destekler. 35.000 basılı koleksiyonu, 284.000’den fazla e-kitabı, 79.500’i aşkın e-dergisi, 70 veri tabanı, 2000 DVD’si, 30 kullanıcı bilgisayarı ve 23 grup çalışma odası ile kullanıcılarına 7/24 hizmet sunan kütüphanede eğitim teknolojilerinden üst düzeyde yararlanılmaktadır.

Özyeğin Üniversitesi Kütüphanesi'nde bilgi kaynaklarını uluslararası standartlarda organize etmek ve erişime sunmak amacı ile kataloglama politikası ve kuralları yazılı olarak belirlenmiştir. Yeni gelişmeler ve ihtiyaçlar çerçevesinde politika ve kurallar güncellenir.

Kütüphane kullanıcılarının koleksiyonda bulunan bilgi kaynağına etkin ve verimli erişimini en üst seviyeye getirmek, bildiği bir kaynağı bulmasını sağlamak, bir yazar, bir konu veya ilişkili konular ile ilgili herhangi bir yayını veya kaynak formatının koleksiyondaki varlığının gösterilmesi kütüphane kataloğunun temel amacıdır. Böylece, kütüphane kataloğu bilgi kaynaklarının tanımlamasını sağlayarak birbirleriyle ilişkili bilgilerin bir arada sunulmasını sağlar. Özyeğin Üniversitesi kütüphane kataloğu da bu bağlamda kullanıcıların bilgi kaynaklarına ulaşılabilirliğini sağlamak amacıyla sınıflama sistemlerini, konu başlıklarını, otorite dizinlerini kullanarak bibliyografik kayıt üretmektedir.

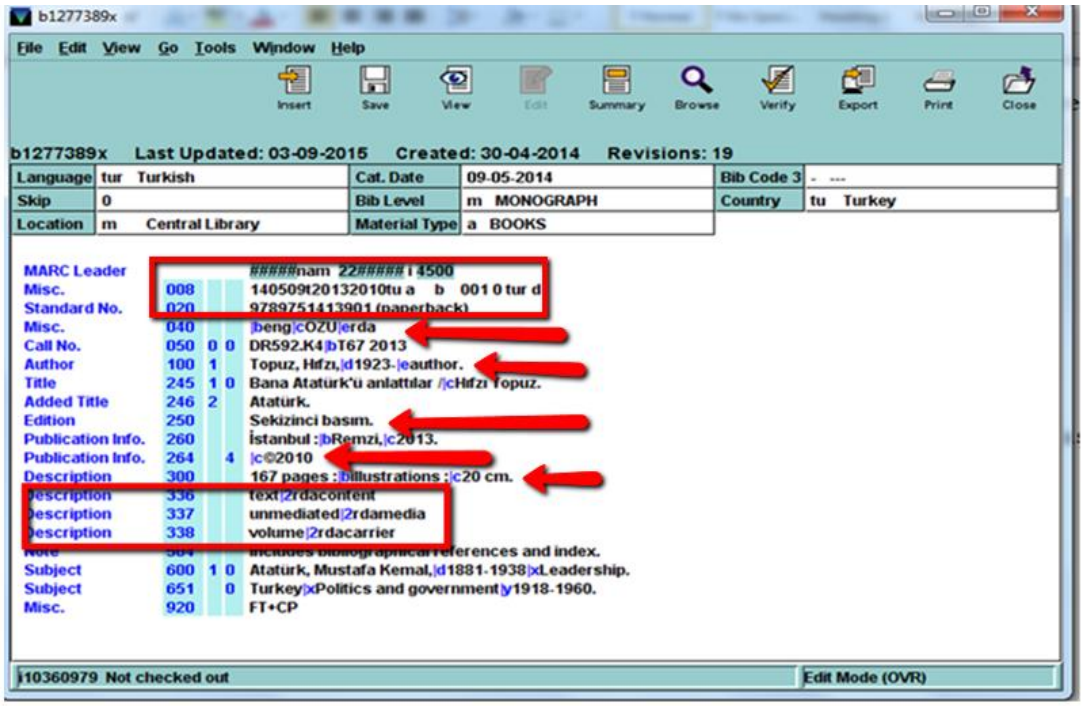
Koleksiyona dahil edilecek her türlü bilgi kaynağı kataloglanmakta ve sınıflama işlemleri yapılmaktadır. Bilgi kaynakları, Library of Congress Sınıflama Sistemi'ne göre sınıflandırılarak LC Subject Headings konu başlıkları listesi ile konu başlıkları oluşturulmaktadır. Konu başlıkları kaynağın içeriğini tamamen yansıtacak şekilde verilir. Genel kataloglama dili İngilizce olup, bibliyografik kayıt oluşturulurken kitabın diline bağlı kalınır. Bu durum özellikle RDA'ya geçiş sürecinde kurum için avantaj olarak görülmüştür. Yazar, kurum, konu başlığı ve tekbiçim başlık girişlerinin standart yazılışları ile aralarındaki bağlantıları göstererek, belirli bir uyum ve tutarlılık sağlama amacı ile otorite kayıtları oluşturulmaktadır. Yaratılan otorite dizinleri RDA'ya geçiş sürecine olumlu yönde büyük katkı sağlamıştır.

Özyeğin Üniversitesi Kütüphanesi, Millenium Kütüphane Yönetim Sistemi'ni kullanmaktadır. Kütüphane koleksiyonundaki kaynakların bibliyografik kayıtları meta data standardı olarak Machine Readable Catalogue 21 (MARC21) ile oluşturulmaktadır. MARC 21'e uyumlu otomasyon programının kullanılıyor olması RDA' ya geçişte avantaj sağlamıştır. Sistemin global update özelliği kayıtların toplu değişimine olanak sağladığı için, örneğin RDA' ya geçiş sürecinde kimi MARC alanları bu özellik kullanılarak toplu olarak değiştirilebilmiştir.

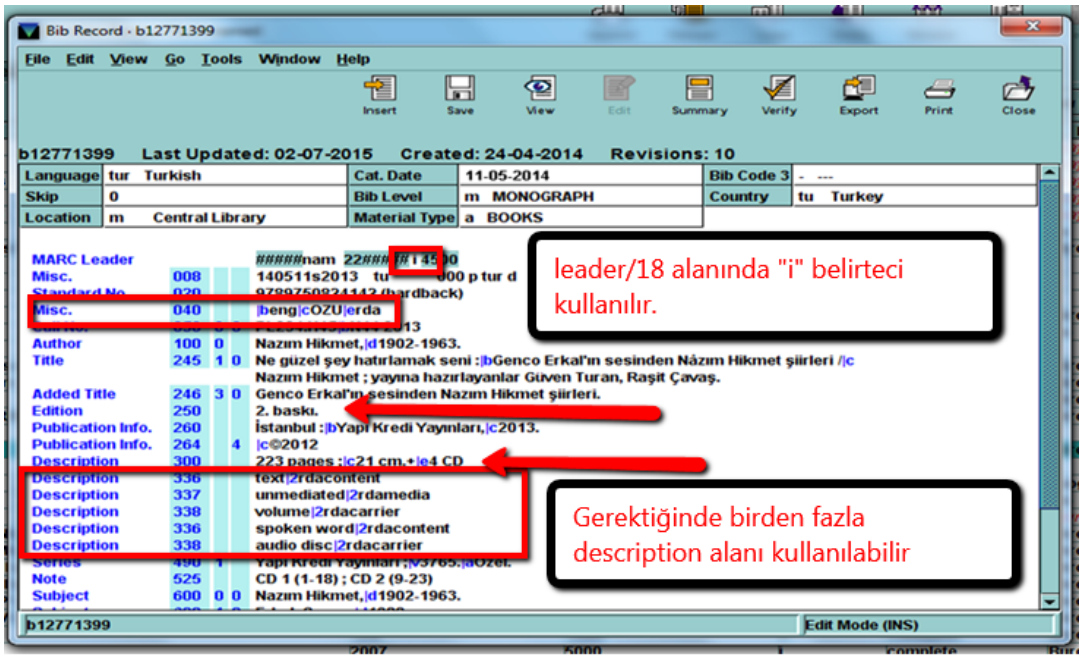
Kütüphane, kataloglama standardı olarak AAKK2 ve RDA'yı birlikte kullanmaktadır. "Güçlü, tutarlı ve işlevsel kütüphane katalogları aracılığıyla bilgi kaynaklarının keşfedilmesini sağlamak amacıyla geliştirilen" (Özel, 2015) yeni kataloglama standardı RDA'nın tüm dünyada kullanılmaya başlanması ile Özyeğin Üniversitesi Kütüphanesi'nde de RDA ile ilgili araştırma ve planlama 08.06.2013 tarihinde başlamıştır. Bu süreçte elektronik ve basılı birçok kaynaktan bilgi düzeyini artırmak için yararlanılmış, Türkiye'de RDA üzerine yapılan toplantılara katılım sağlanarak yapılan uygulamalar görülmüş ve değişik uygulama örnekleri incelenmiş, diğer kataloglama kütüphanecileri ile fikir alışverişinde bulunulmuştur. RDA'ya geçiş süreci tüm bu bilgiler ışığında planlanmış ve yapılması gerekenler yazılı olarak belirlenmiştir. Planlama aşamasında; hangi materyal türlerinde RDA uygulanacaktır, kullanılacak RDA alanları ve geriye dönük kayıtlara işlem yapılacak mı gibi sorulara cevap aranmıştır. Çalışmalar sonunda kütüphane yönetimine rapor sunularak RDA'ya geçiş onayı alınmış ve kataloglama yapan personele uygulama hakkında eğitim verilmiştir. Uygulamaya 01.05.2014 tarihinden itibaren, kütüphane koleksiyonuna dahil edilen tüm basılı kitapların Resource Description and Access (RDA) kuralları çerçevesinde kataloglanması ile başlanmıştır. Bugüne kadar sistemde kayıtlı RDA ile oluşturulan basılı kitap sayısı 7975'tir.

Kütüphane kataloğunda RDA ya uygun olarak yaratılan bazı kayıt örneklerine ait ekran görüntüleri aşağıda gösterilmiştir.

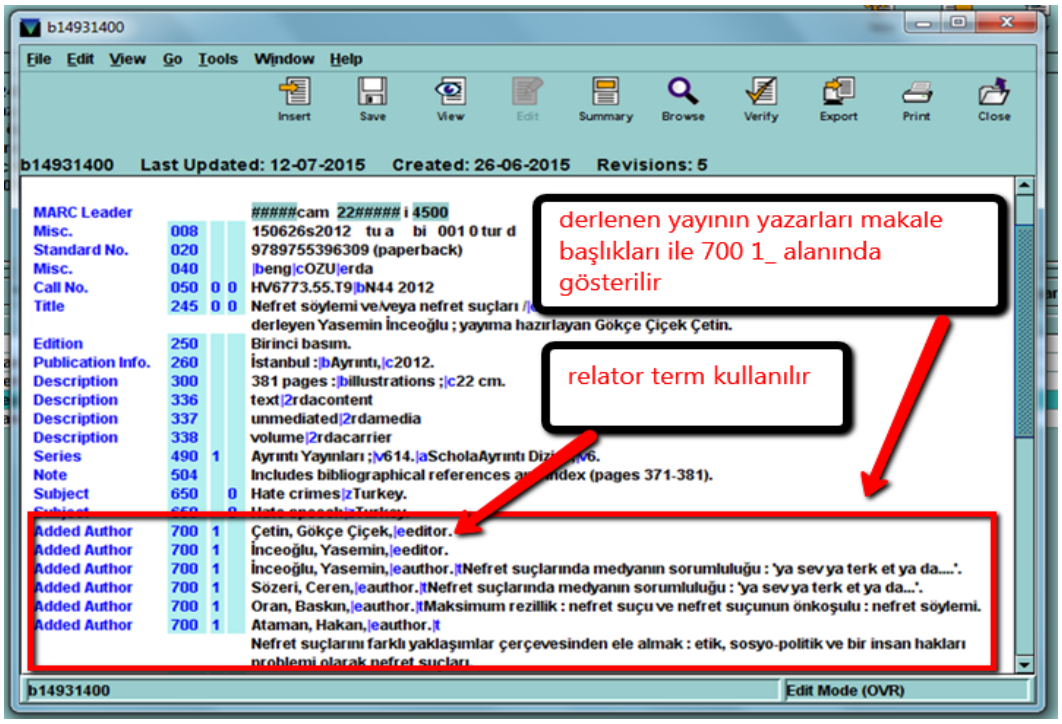
Örnek 1

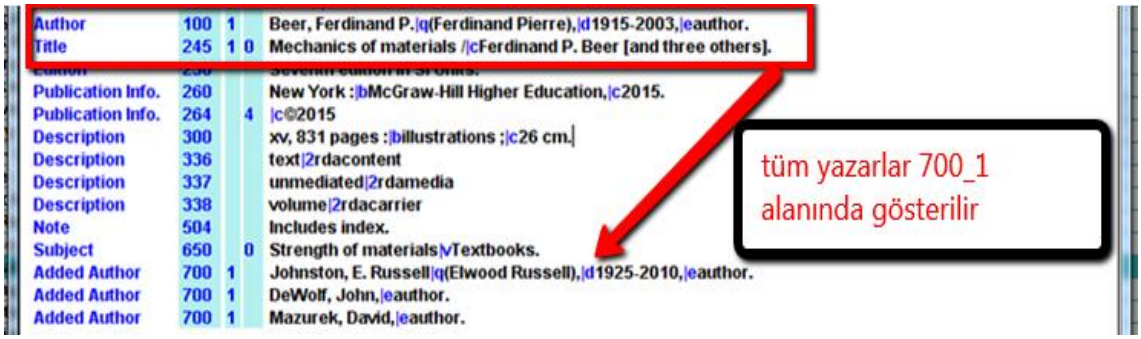
Örnek 2

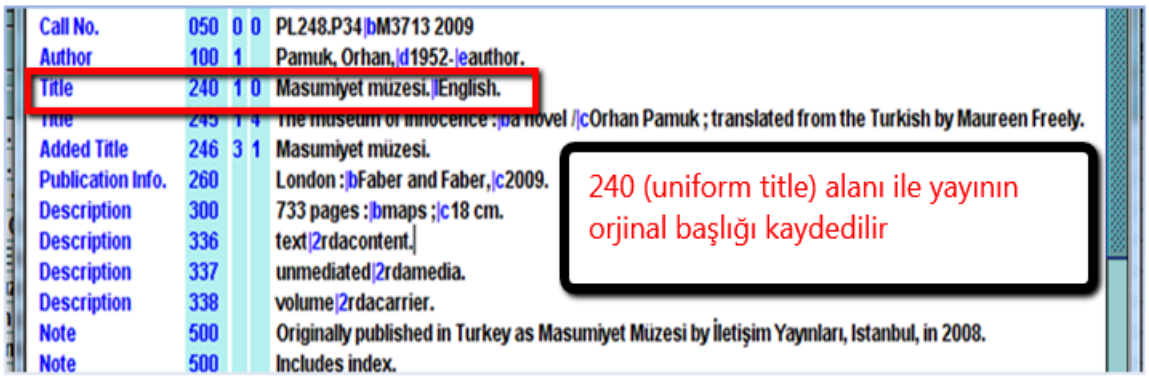
Örnek 3

Örnek 4

Örnek 5

RDA ile ilgili kayıt oluşturulurken kaynaklara FRBR modeline uygun bakış açısı ile yaklaşım RDA'nın ileriye dönük amaçlarının gerçekleşmesi açısından önemlidir. Bu sebeple katalog kayıtları veriler arasındaki ilişkilerin kurulmasına

yönelik uygulamalarla yaratılmaya devam edilmekte, ileride programın sağlayacağı algoritmalar için sağlam bir alt yapı kurulmaya çalışılmaktadır.

Araştırmanın Amacı, Kapsamı ve Yöntemi

Bilgi ve internet teknolojilerindeki gelişim ve değişim kütüphanelerde bilgi erişim hizmetlerini de etkileyerek, kataloğu daha güçlü kılan yeni kataloglama standardı RDA'yı ortaya çıkarmıştır. Bu değişimler kataloglama hizmetlerinde çalışanların sundukları hizmetler ile ilgili düşüncelerini de değiştirmeye zorlamış, kataloglama hizmetlerinde çalışanların bibliyografik bilgiyi oluşturma sürecindeki algılamalarını da etkilemiştir. Dolayısıyla kütüphane kataloglarında farklılık yaratmak isteyen kurumların yapacağı en önemli çalışmalardan biri kullanıcılarına etkin, verimli, hızlı ve birbiri ile ilişkili bibliyografik bilgileri sunmaya yönelik kütüphane katalogları olacaktır.

Bu doğrultuda Türkiye'de üniversite kütüphanelerinde kataloglama hizmetlerinde çalışanların RDA ile ilgili algısı ve uygulamaları ve geçiş sürecindeki sorunları öğrenme amacına ilişkin "Türkiye'deki üniversite kütüphanelerinde RDA Algısı, Süreçler ve Sorunlar" adlı bir anket uygulanmıştır. Çalışma, üniversite kütüphanelerinde görevli kataloglama hizmetlerinde çalışanlar ile sınırlandırılmıştır. Ağustos 2015'de bu çalışma için uygulanan anket, Üniversite Kütüphaneleri Daire Başkanlıklarına ve Müdürlerine/Direktörlerine ilgili kişi veya kişilere iletilmesi amacı ile e- posta gönderilerek paylaşılmıştır. Ayrıca anket bağlantısı Kutup-L üzerinden de iletilmiştir. Anket formu SurveyMonkey üzerinden hazırlanmıştır. 17 sorudan oluşan ankette yer alan soruların bazılarına birden fazla seçenek işaretleme olanağı sunulmuştur. Anketi 81 kişi yanıtlamış, 4 anket formu, üniversite adı alanı dışında cevap olmadığından değerlendirmeye alınamamış, geçersiz sayılmıştır. Dolayısı ile 77 kütüphane çalışanının cevapları üzerinden değerlendirme yapılmıştır. Araştırma kapsamında olan üniversite kütüphanesi sayısı 166 iken araştırmaya 43 üniversite kütüphanesi katılmıştır. Kurumsal bazlı cevaplar 43 üniversite ile genel sonuçlar 77 kütüphane çalışanı ile analiz edilmiştir.

Araştırmada, kataloglama ve meta data (üst veri) standartları ile ilişkili olarak, kurumun bibliyografik bilgiyi tanımlamasına yönelik bilgi toplamayı amaçlayan sorular kurum bazında değerlendirilmiştir. Burada RDA uygulayan kurumların oranı, RDA'ya geçiş nedenleri ve kurumsal uygulamalar genel olarak öğrenilmek istenmiştir. Uygulamada yaşanılan süreç ve sorunları, çalışan(lar)ın RDA konusundaki algılarını ve düşüncelerini anlamaya yönelik oluşturulan RDA'ya ilişkin sorular ankete katılanların bakış açısı ile değerlendirilmiştir. Son soru açık uçlu olup, çalışanlara RDA ile ilgili ne gibi çalışmaların yapılması istendiği hakkındaki öneri ve görüşleri sorularak cevabı kendi ifadeleriyle dile getirme olanağı sağlanmıştır.

Bulgular ve Yorumlar:

Araştırmaya katılan Üniversite Kütüphanelerinin %40'ı vakıf üniversitesi, %60'ı devlet üniversitesidir. Yanıtlayanların %43'ü vakıf üniversitesi çalışanı, %57'si devlet üniversitesi çalışanıdır. Katılımcıların %94'ü kütüphaneci olup , %6'sı kütüphaneci değildir; ancak kataloglama hizmetlerinde çalışmaktadır.

Aşağıda Tablo 1'de görüleceği üzere, araştırmaya katılan katılımcıların %32' si 2-4 yıl arası, %31'i 11 yıl ve üzeri, %14'u 2 yıldan az, %13'ü 5-7 yıl, %9'u ise 8-10 yıl arası kataloglama hizmetlerinde mesleki deneyime sahiptir.

Tablo 1. Kataloglama hizmetlerindeki mesleki deneyim

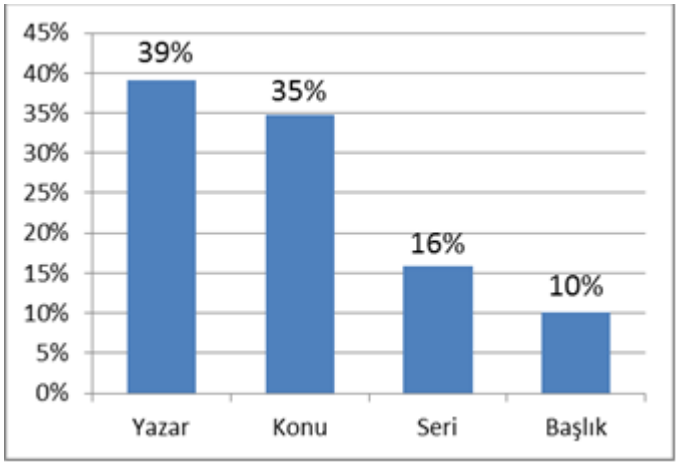
	Cevap	Yüzde
2 yıldan az	11	14%
2-4 yıl	25	32%
5-7 yıl	10	13%
8-10 yıl	7	9%
11 yıl ve üzeri	24	31%
Toplam	77	100%

Uygulanan ankette elde edilen verilere göre, araştırmaya katılan üniversite kütüphanelerinde en çok kullanılan otomasyon programının %51 ile Yordam olduğu görülmektedir. Diğer üniversite kütüphaneleri %14'lük bir oran ile SirsiDynix ve Millennium'u tercih etmiştir. Aşağıda Tablo 2'de, kullanılan otomasyon programlarının dağılımı verilmiştir.

Tablo 2. Kullanılan Otomasyon

	Cevap	Yüzde
Yordam	22	51%
Millennium	6	14%
SirsiDynix	6	14%
Bliss	2	5%
Koha	2	5%
Milas	1	2%
Sierra	1	2%
Diğer	3	7%
	43	100%

Otorite dizinlerinin oluşturulup oluşturulmadığının belirlenmesi amacı ile yöneltilen sorulara verilen cevaplara göre araştırmaya katılan üniversite kütüphanelerinin %67'si otorite dizini oluştururken, %33'ü otorite dizini oluşturmadığını belirtmiştir. Otorite alanları açısından değerlendirildiğinde, %39'u yazar, %35'i konu, %16'sı seri, %10'u başlık otoritesinin olduğu görülmektedir. Bu verilere göre, en çok yazar otoritesi oluşturulduğu görülmektedir. Bunu sırası ile konu, seri ve başlık izlemektedir. Aşağıda Şekil 1'de görüldüğü gibi otorite dizinleri araştırmaya katılan üniversite kütüphaneleri tarafından kullanılmaktadır. Buna göre hangi alanlarda otorite dizinlerinin oluşturulacağı, kurumun aldığı kararlara göre belirlendiği söylenebilir.

Şekil 1. Kurum bazında otorite dizinleri

Uygulanan kataloglama ve meta data standartları, Tablo 3 ve Tablo 4'te gösterilmiştir.

Tablo 3. Kataloglama Standartları

	Cevap	Yüzde
AAKK2	22	51%
RDA	8	19%
AAKK2 ve RDA	10	23%
Cevap Yok	3	7%
	43	100%

Tablo 3'te görüldüğü gibi araştırmaya katılan üniversite kütüphanelerinin %19'u sadece RDA standardını uygularken, AAKK2 ile birlikte RDA kullanmaya başlayan kurumlar %23'tür. Bu verilere göre katılımcı kurumların %42'sinde RDA uygulanmaya başlandığı görülmektedir. AAKK2 yerine RDA'yı uygulayan kurumlara tek tek bakıldığında sadece yeni kurulan üniversiteler olmadığı gözlenmiştir.

Tablo 4'te görüldüğü gibi araştırmaya katılan üniversite kütüphanelerinin %79'u MARC 21'e göre meta datasını oluşturmaktadır.

Tablo 4. Meta data standartları

	Cevap	Yüzde
MARC 21	34	79%
Dublin Core	1	2%
Birlikte	5	12%
Cevap Yok	3	7%
Toplam	43	100%

Anket formunda RDA'ya yönelik cevaplanması istenen sorular kataloglama hizmetlerinde çalışanların RDA konusundaki düşüncelerini, algılarını anlamaya yöneliktir. Katılımcılara RDA hakkında yöneltilen soruda %36'sı bilgisinin olduğunu,%32'si bilgisinin olduğunu ve uyguladığını, %26'sı yeterince bilgisinin olmadığını, %1' i ise hiç duymadığını belirtmiştir. Soruya %4'ü cevap vermemiştir. Tablo 5'de de görüldüğü gibi RDA ile ilgili bilinirlik sorunu görünmemekte, ancak bilgi düzeyinin arttırılması gerektiği anlaşılmaktadır.

Tablo 5. RDA hakkında ne biliyorsunuz?

	Cevap	Yüzde
Bilgim var	28	36%
Bilgim var ve uyguluyorum	25	32%
Duydum ama yeterince bilgim yok	20	26%
Hiç Duymadım	1	1%
Cevap Yok	3	4%
	77	100%

Anketi yanıtlayan katılımcılara RDA'nın düşündürdükleri ile ilgili olumlu veya olumsuz anlam içeren bir takım ifadeleri seçmeleri istenmiştir. Tablo 6'daki gibi verilen cevaplar arasında en çok %59 ile "gerekli" ifadesi seçilmiştir. Bunu %43 ile "merak uyandırıcı" ve "pozitif", %41 ile "kabul edilebilirlik" ifadeleri izlemektedir. Yanıtlayanların %26'sı "belirsizlik" ifadesini kullanmıştır. RDA ile ilgili olumlu düşüncelerin daha ağırlıkta olduğu görülmektedir. İfadelerden de anlaşıldığı gibi kataloglama kütüphanecileri tarafından RDA'nın kabul edildiği, benimsendiği anlaşılmaktadır.

Tablo 6. RDA' nın hissettirdikleri/ düşündürdükleri

	Cevap	Yüzde
Korkutucu	1	2%
Gereksiz	1	2%
Kaygı verici	2	3%
Teslimiyet	3	5%
Güven verici	13	21%
İlginç	15	25%
Belirsizlik	16	26%
Kabul edilebilirlik	25	41%
Pozitif	26	43%
Merak uyandırıcı	26	43%
Gerekli	36	59%
Toplam	61	100%

Araştırmaya katılan üniversite kütüphanelerinin RDA konusundaki kurumsal durumları değerlendirildiğinde %28'i planlama ve araştırma aşamasındayken, %19'u geçiş sürecinde olduğunu, %12'si kurumunda uygulanmadığını

belirtmiştir. RDA'yı uygulayanların oranı %21'dir. Aşağıda Tablo 7'de de görüldüğü gibi RDA konusunda kurumların bilgi edinmeye çalıştıkları, araştırma ve öğrenme çabasında olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 7. RDA konusunda kurumsal durum

	Cevap	Yüzde
Planlama / Araştırma aşamasındayız	12	28%
RDA'yı uyguluyoruz	9	21%
Geçiş sürecindeyiz	8	19%
RDA'yı uygulamayı planlamıyoruz	5	12%
Cevap Yok	9	21%
Toplam	43	100%

RDA'yı uygulayan üniversite kütüphaneleri geçiş nedeni olarak en çok %37 ile "standartlara uyum" seçeneğini seçmiştir. Bunu %25 ile "Semantic Web" ve "Linked Data" gibi teknolojilere uyum" , %15 ile "Genel eğilim bu yönde olduğu için" seçenekleri izlemektedir. Tablo 8'de oranlar verilmiştir. Standartlara uyum RDA' ya geçiş için kurumlar açısından en önemli sebep olarak görülmektedir.

Tablo 8. RDA'ya geçiş nedenleri

	Cevap	Yüzde
Standartlara uyum	26	37%
"Semantic Web" ve "Linked Data" gibi teknolojilere uyum	18	25%
Genel eğilim bu yönde olduğu için	11	15%
RDA'ya geçiş planlanmadı	4	6%
Yönetici isteği	3	4%
Cevap Yok	9	13%
	71	100%

Kütüphane otomasyon programının RDA' yı destekleyip desteklemediğine yönelik olarak Tablo 9'da da görüldüğü gibi araştırmaya katılan kurumların %56'sı desteklediğini belirtirken, %19'u desteklemediğini belirtmiştir. Kurumların %26'sı cevap vermemiştir. Yanıtlar incelendiğinde aynı otomasyon programı için kimi kurumlar destekliyor derken bir diğerinin desteklemediği yönünde yanıt verdiği gözlenmiştir. Otomasyon sistemlerinin standartlara uyumluluğu veya uyumsuzluğu ile RDA' yı destekleyip desteklemediği hususundaki algının kurumlar için farklı olduğu görülmektedir. Ancak araştırmada en önemli geçiş nedeni olarak belirtilen "Standartlara uyum" ile bu durumun çelişkili olduğu da görülmektedir. Bunun "standartlara uyum" kavramı hususunda algıdaki farklılıktan kaynaklandığı düşünülebilir.

Tablo 9. Otomasyon programının RDA'yı destekleyip desteklememesi hakkında

	Cevap	Yüzde
Evet	24	56%
Hayır	8	19%
Cevap Yok	11	26%
	43	

Aşağıda Tablo 10'da görüldüğü gibi araştırmaya katılan kataloglama hizmetlerinde çalışan katılımcıların %23'ü ulusal bir politikanın olmamasını, RDA' ya geçişte yaşanılan başlıca sorun olarak görmüştür. Öneriler alanında çoğu katılımcının bu sorunu ifade etmesi ile sorunun önemi bir kez daha vurgulanmıştır. Bunu %19 ile bilgi eksikliği, %18 ile Türkçe terminoloji eksikliği ve yetersizliği, %17 ile Türkçe kaynak eksikliği izlemektedir. Otomasyon sisteminin uyumsuzluğu (%9) ve standartlara uygun meta data (üst veri) şemasının kullanılmaması (%8) az bir oran ile sorun olarak görülmektedir. Yanıtlayanlar uluslararası platformda belirsizliğin olduğunu, kuralların ve uygulanış tarzının henüz net bir şekilde oturmadığını ve değişkenliğini, RDA uygulaması yapabilecek nitelikli personel ihtiyacının gerekliliğini diğer sorunlar olarak belirtmiştir.

Tablo 10. RDA' ya geçişte yaşanılan sorun(lar)

	Cevap	Yüzde
Ulusal bir politikanın olmaması	34	23%
Bilgi eksikliği	28	19%
Türkçe terminoloji eksikliği, yetersizliği	27	18%
Türkçe kaynak eksikliği	25	17%
Otomasyon sisteminin uyumsuzluğu	14	9%
Standartlara uygun meta data (üst veri) şemasının kullanılmaması	12	8%
Diğer	11	7%
Sorun Yaşamadım	1	1%
	151	100%

Katılımcıların RDA konusundaki sorun ve önerileri genel olarak aşağıdaki gibi özetlenebilir;

- RDA terim ve element setlerinin Türkçeye çevrilmesi,
- Bilgilendirici Türkçe kaynak,
- RDA'nın tanıtımı, uygulaması ve içeriği ile ilgili eğitim toplantıları,
- Otorite dizinleri ile ilgili çalışmaların yapılması,
- Personel değişimi ile yurtdışı eğitimler,
- Otomasyon sistemlerinin uyumluluğu,
- RDA' nın uygulanmasına ilişkin bir üst oluşum, kurul oluşturulması ve ortak kararlar alınarak ulusal politikaların belirlenmesi, RDA eğitimlerinin bu oluşum tarafından yürütülmesi gerekliliği,
- Yönetici ve çalışanların bilinçlendirilmesi,

Sonuç ve Öneriler:

Yeni bir kataloglama standardı olarak tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de üniversite kütüphanelerinde de RDA ile ilgili tartışmalar devam etmekte, geçişi sağlayan, planlayan kurumlar olduğu gibi, farklı nedenlerle RDA'yı bilmeyen ya da uygulamaya almayı düşünmeyen üniversite kütüphanelerinin de olduğu yapılan anket sonucu açık olarak görülmektedir.

Araştırmadan elde edilen veriler, kataloglama hizmetlerinde çalışanların RDA konusunda bilgilerinin, ya da duyumlarının olduğunu ve araştırmaya katılan çoğu kurumun RDA'yı test aşamasında veya yeni kataloglama standardı olarak AAKK2'nin yerine kullanmaya başladığını göstermektedir. Kataloglama hizmetlerinde çalışanların RDA konusunda bilgilerini arttırmak, mesleki formasyonlarını geliştirmek ve uygulamalı eğitim almak konusunda istekli oldukları görülmektedir.

Araştırma bulgularına göre RDA konusundaki Türkçe terminoloji eksikliği ve kaynak yetersizliğinin olması, kataloglama hizmetlerindeki çalışanların RDA ile ilgili bilgilerini geliştirememelerine sebep olduğu söylenebilir. Bu doğrultuda RDA konusundaki terminolojinin Türkçeye uyarlanması ve RDA'yı çeşitli kaynak türlerindeki uygulama örnekleri ile detaylı ele alan bir yabancı kaynağın Türkçeye kazandırılması gerekmektedir.

Araştırmaya katılan kurumlar, otorite dizinleri oluşturmaktadır. Ancak çok az katılımcı RDA için önemli olan otorite dizinlerinin oluşturulması gerektiğinin farkındadır. Kurumlar RDA için önemli olan yazar ve konu otoritesi yanında özellikle "başlık" otorite dizinini ağırlıklı olarak oluşturmamaktadır. Bu konuda eğitim ve ulusal düzeyde çalışmalar yapılması gerekmektedir. Kataloglama hizmetlerinde çalışanların otorite dizinlerinin oluşturulması açısından farkındalıklarının arttırılması sağlanmalıdır.

Araştırma bulgularına göre, araştırmaya katılan kurumlar yerli veya yabancı kütüphane otomasyon programlarını kullanmaktadır. Bu programların program üreticileri tarafından RDA alt yapısına uygun hale getirilmesi, sanal ortamdaki teknolojilere uyumluluğu, RDA'nın gerçek anlamda amacına ulaşmasını sağlayacaktır. Böylelikle "FRBR ve FRAD kavramsal modellerinden yararlanılarak bibliyografik kayıtların birbiri ile olan ilişkilerinin kurulması, oluşturulan bu kayıtların farklı bilgi erişim sistemleriyle paylaşılması ve bütünleşmesi" (Özel, 2015) mümkün olacaktır. Bu durum kütüphane yöneticileri veya kataloglama hizmetlerindeki çalışanlardan bağımsız gerçekleşmesi

gereken değişkendir. Bunun yanında katılımcılar otomasyon sistemlerinin RDA' nın alt yapısı için önemli olduğunun farkındadır.

Sonuç olarak; RDA Türkiye'de yeni bir kataloglama standardı olarak bilinmekte, araştırılmakta ve uygulanmaktadır. Ancak bu geçiş ve uygulama sürecinde üniversite kütüphanelerinde bir takım sorunların yaşandığı açıktır. Katılımcılar RDA'yı uygulama açısından isteklidir. Ancak bu konuda, anket sonuçlarında da görüldüğü gibi terminoloji ve uygulama açısından kavram karmaşıklığının giderilmesi gerekmektedir. RDA' ya geçiş sürecinde ulusal düzeyde hareket edilerek standartların belirlenmesi, bilgi eksikliğinin giderilerek eğitimlere öncelik verilmesi yaşanan bu sorunların giderilmesi açısından olumlu yönde büyük katkı sağlayacaktır. Bu bağlamda ortak bilinç ve bakış açısı ile hareket edilerek üst bir kurul oluşturulmalı, bu kurul tarafından gerekli ulusal standartlar belirlenmelidir. Belirsizliklerin giderilmesi ve kataloglama hizmetlerinde çalışanlara yol gösterecek kuralların, standartların belirlenmesi ile RDA'ya geçiş sürecinde önemli bir yol alınacaktır.

Kaynakça

Özel, Nevzat (2015). Bilginin düzenlenmesine yönelik yeni bir standart: Resource Description and Access (RDA). *Bilgi Dünyası, 16(1)*, 23-43.

Copeland, Jud H. (2010). RDA and FRBR: A Brave New World in Cataloging A guide to understanding the fundamental changes in cataloging." *Arkansas Libraries*, 67 (2), 14-19.